C/19/BA/Part 3/SANH/7

2019

Part–III

SANSKRIT

(Honours)

PAPER—VII

Full Marks : 90

Time : 4 Hours

The figures in the right-hand margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answers wherever necessary.

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः

1. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः *एकतरस्योत्तरं* देयम्। 1×10

(क) सचिवानां संख्याविषये योग्यताविषये च मनोर्मतं किम् ? राष्ट्रपरिचालने तेषां किमस्ति प्रयोजनम् ? कानि वा तेषां कर्तव्यानि पाठांशमवलम्ब्य आलोच्यताम्। 3+3+4

(ख) 'दूतं चैव प्रकुर्वीत'— कस्मिन् प्रसङ्गे इयमुक्तिः प्राप्यते ? के दूतरूपेण नियुज्यन्ते ? कीदृग्भूताः दूताः प्रशस्यन्ते ? दूतानां कर्तव्यविषये आलोचना विधेया। 1+2+2+5

2. संस्कृतमाश्रित्य निम्नलिखितयोः श्लोकयोः

एकतरस्य सप्रसङ्गं व्याख्या विधेया— 1×6

(क) यदि न प्रणयेद्राजा दण्डं दण्डयेष्वतन्द्रितः।

शूले मत्स्यानिवापक्ष्यन् दुर्बलान् बलवत्तराः॥

(ख) व्यसनस्य च मृत्योश्च व्यसनं कष्टमुच्यते।

व्यसन्यधधोऽधो व्रजति स्वर्यात्यव्यसनी मृतः॥

3. निम्नलिखितेषु शब्देषु *कयोश्चिद्द्वयोष्टीका* लेख्या— 2×2½

(क) मेधातिथिः,

(ख) राजाग्निः,

(ग) ब्राह्मणब्रुवः,

(घ) त्रैविद्यः।

4. अधस्तनेषु प्रश्नेषु *चतुर्णामुत्तर* संस्कृतमाश्रित्य देवनागर्य्या च विधेयम्—1×4

(क) मनुसंहितायाः अपराणि नामानि कानि ?

(ख) प्रभुः केभ्योऽशेभ्यः राजानमसृजत् ?

(ग) 'वार्तारम्भांश्च लोकतः' — अत्र 'वार्तारम्भान्' इत्यनेन किं ज्ञायते ?

(घ) रणाङ्गने राजा वा योद्धा वा कान् न हन्यात् ?

(ङ) 'सर्वतेजोमयो हि सः'— अत्र कोऽस्ति 'सर्वतेजोमयः' ?

(च) मनुसंहिता कीदृग्विधः ग्रन्थः? ग्रन्थेऽस्मिन् कति अध्यायाः सन्ति ?

5. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः *एकतरस्योत्तरं* देयम् : 1×10

(क) ऋणादाने वृद्धिनियमः कः ? ऋणग्रहीतुः निधनेन के ऋणान् द्युः के वा न—इत्यस्मिन् विषये याज्ञवल्क्यस्य मतं स्पष्टीक्रियताम्। 5+5

(ख) कीदृशाः कियन्तश्च भवन्ति साक्षिणः ? के के साक्षिणो भवितुं नार्हन्ति ? याज्ञवल्क्यमतमनुसृत्य साक्षिणां वैशिष्ट्यमालोच्यताम्। 2+2+6

6. निम्नलिखितयोः श्लोकयोः *कस्यचिदेकस्य* संस्कृतेन देवनागरीमाश्रित्य सप्रसङ्ग व्याख्या विधेया— 1×6

(क) श्रुताध्ययनसम्पन्ना धर्मज्ञाः सत्यवादिनः।

राज्ञा सभासदः कार्या रिपौ मित्रे च ये समाः॥

(ख) न योषित्पतिपुत्राभ्यां न पुत्रेण कृतं पिता।

दद्यादृते कुटुम्बार्थान्न पतिः स्त्रीकृतं तथा॥

7. निम्नलिखितेषु *कयोश्चिद्द्वयोष्टीका* लेख्या — 2×2½

(क) प्रमाणम्,

(ख) स्त्रीधनम्,

(ग) प्रतिभूः,

(घ) मिताक्षरा।

8. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु *चतुर्णामुत्तर* संस्कृतमाश्रित्य देवनागरीलिप्या च विधेयम् — 1×4

(क) याज्ञवल्क्यसंहितायाः पाठांशः कस्मिनध्यायेऽन्तर्भूक्तः ? अध्यायस्य नाम किम् ?

(ख) व्यवहारस्य के के चत्वारः पादाः याज्ञवल्क्येन निर्दिष्टाः ?

(ग) राज्ञे प्रजानामावेदनं कदा विचारयोग्यं स्यात् ?

(घ) कः उत्तमर्णिकः, कश्चाधमर्णिकः ?

(ङ) पुत्रेण कृतं किमात्मकमृणं पित्रा नैव देयम् ?

(च) याज्ञवल्क्यमते प्रमाणानि कानि ?

9. अधस्तनयोः प्रश्नयोः *एकतरस्योत्तर* प्रदेयम्— 1×10

(क) अमात्योत्पत्तिप्रकरणे कौटिल्योल्लिखितानि पक्ष-विपक्ष-स्वपक्षमतानि संस्कृतेनोद्धृतिपुरस्सरं वर्णनीयानि। 4+4+2

(ख) 'त्रयी' इत्यनेन किं बोध्यते ? कौटिलीयार्थशास्त्रे उल्लिखितानां चतुर्वर्णानां चतुराश्रमाणां च कर्तव्यानि निर्दिश्य त्रयीविद्यासमुद्देशस्य प्राधान्यं प्रमाणीक्रियताम्।

10. अधस्तनयोः श्लोकयोः *एकतरस्य* व्याख्या देवनागर्य्या संस्कृतमाश्रित्य विधेया— 1×6

(क) न किञ्चिदवमन्येत सर्वस्य शृणुयान्मतम्।

बालस्याप्यर्थवद्वाक्यमुपयुञ्जीत पण्डितः।।

(ख) व्यवस्थितार्यमर्यादः कृतवर्णाश्रमस्थितिः।

त्रय्या हि रक्षितो लोकः प्रसीदति न सीदति।।

11. निम्नलिखितेषु *कयोश्चिद्द्वयोष्टीका* लेख्या— 2×2½

(क) मात्स्यन्यायः,

(ख) पिशुनः,

(ग) स्वधर्मः,

(घ) आन्वीक्षिकी।

12. अधस्तनेषु प्रश्नेषु *चतुर्णामुत्तर* संस्कृतमाश्रित्य देवनागरीलिप्या विधेयम्— 4×1

(क) कौटिलीयार्थशास्त्रे कति अधिकरणानि कियन्तश्च अध्यायाः सन्ति ?

(ख) राजा केनोपायेन लोकप्रियत्वमर्जयेत् ?

(ग) कौटिल्यमते वेदानां संख्या कति ? के च ते वेदाः ?

(घ) "सहायसाध्यं राजत्वं चक्रमेकं न वर्तते"—इत्युक्त्या कौटिल्येन राजत्वे केषां सहायता कथिता ?

(ङ) विद्याविनयानां हेतुः कः ?

(च) मन्त्रिनियोगे कौणपदन्तस्य मतं किम् ?

13. निम्नलिखितयोः प्रश्नयोः *एकतरस्योत्तरं* देयम्— 1×10

(क) कः भवति कौटिल्यः ? कश्चासीत् तस्याविर्भावकालः ?

तद्विरचितमर्थशास्त्रं कीदृग्भूतो ग्रन्थोऽस्ति ? किं वा

अस्ति अस्य शास्त्रस्य वैशिष्ट्यम् ? 2+1+2+5

(ख) धर्मसूत्र-धर्मशास्त्रयोर्मध्ये सादृश्यं वैसादृश्यं च निरूप्य बङ्गदेशीयपण्डितानां धर्मशास्त्रं प्रत्यवदानं लिख्यताम्।

14. अधस्तनेषु प्रश्नेषु *पञ्चानामुत्तरं* संस्कृतमाश्रित्य देवनागरीलिप्या विधेयम्— 5×1

(क) धर्मशास्त्रस्योपरि पि. भि. काणे-विरचितस्य प्रसिद्धग्रन्थस्य नाम किम् ?

(ख) 'स्मृतिचन्द्रिका' केन विरचिता ?

(ग) बङ्गीयस्मार्तपण्डित-रघुनन्दनस्य कृतिः का ?

(घ) विज्ञानेश्वररचितां मिताक्षराटीकामाश्रित्य केन बङ्गीयटीकाकारेण दीपकलिकाभिधा टीका विलिखिता ?

(ङ) 'योगयाज्ञवल्क्यस्मृतिशास्त्रं' केन अर्वाचीनसंस्कृत—विदुषा आविष्कृतम् ?

(च) ईश्वरचन्द्रविद्यासागरेण विधवाविवाहस्य प्रमाणं कस्मात् ग्रन्थात् प्राप्तम् ?

(छ) "याज्ञकल्क्यत्रयी"—इत्यनेन केषां रचयितॄणां नामानि आयान्ति ?

———